

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

ПСИХОЛОГІЧНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ І ПСИХОКОРЕКЦІЯ

Методичні вказівки до семінарських занять та самостійної роботи
для студентів спеціальності 231 Соціальна робота
усіх форми навчання

Обговорено і
рекомендовано на засіданні
кафедри організації
соціально-психологічної
допомоги населенню
Протокол № 6
Від «14» листопада 2019 р.

Психологічне консультування і психокорекція. Методичні вказівки до семінарських занять та самостійної роботи для студентів спеціальності 231 Соціальна робота усіх форм навчання / Укл. : Філіпович В. М. – Чернігів : ЧНТУ, 2019. – 50 с.

Укладач: Філіпович Вікторія Миколаївна, канд. психол. наук, доцент кафедри організації соціально-психологічної допомоги населенню

Відповідальний за випуск: Новик Т.В., доцент кафедри організації соціально-психологічної допомоги населенню, кандидат психологічних наук.

Рецензент: Мазур Т.В., кандидат психологічних наук, доцент кафедри організації соціально-психологічної допомоги населенню Чернігівського національного технологічного університету

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1 ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ	6
2 СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	9
3 ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	9
4 ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	10
5 ІНДИВІДУАЛЬНА НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНА РОБОТА	22
6 МЕТОДИ НАВЧАННЯ.....	34
7 МЕТОДИ КОНТРОЛЮ	34
8 ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ	28
9 РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ	31
10 ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS.....	32
11 МІНІМАЛЬНІ ВИМОГИ ДО ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ	32
12 ГЛОСАРІЙ.....	34
13 РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	40
14 ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ	41
15 ДОДАТКИ.....	42
Додаток А – Зразок корекційно-розвивальної програми для дітей дошкільного віку.....	42
Додаток Б – Контрольні завдання для самоперевірки.....	44

ВСТУП

Психологічна корекція як цілісна і специфічна система методів допомоги конкретним людям у їх особистісному розвитку передбачає доцільно обраний і делікатно здійснюваний психологічний вплив у конкретній ситуації. У зоні та методологічно-інструментальній сфері цього впливу фокусуються знання особливостей розвитку особистості в онтогенезі і можливих його ускладнень, розуміння механізмів дії на психіку людини психокорекційних методів і зумовлених нею наслідків.

Програма вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Психологічне консультування і психокорекція» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістра галузі знань 23 Соціальна робота спеціальності 231 Соціальна робота.

Мета навчальної дисципліни: формування у студентів загальних уявлень про психотерапевтичну та психокорекційну роботу, оволодіння студентами найважливішими теоретичними проблемами з психокорекції; ознайомлення студентів з основними напрямками психологічного консультування та головними представниками цих напрямків.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні набути такі компетенції:

ЗК9. Навички міжособистісної взаємодії

ЗК10. Здатність працювати в команді

СК16 Здатність упроваджувати результати наукового пошуку в практичну діяльність

СК17 Здатність визначати оптимальні шляхи, способи і методи вирішення соціальних проблем клієнтів, оцінювати їх результати.

СК18 Здатність будувати реабілітаційний процес із урахуванням порушень функцій організму і психіки людини та впливу патогенних факторів навколишнього середовища.

СК19 Здатність застосовувати технології соціальної реабілітації для актуалізації процесів соціальної реадaptaції та саморозвитку особистості.

СК20 Здатність розробляти, реалізовувати та оцінювати інноваційні технології надання соціально-реабілітаційних послуг різним групам клієнтів

СК21 Здатність виконувати супервізорські функції, забезпечуючи особистісну підтримку колегам.

Методичні рекомендації з дисципліни «Психологічне консультування і психокорекція», складені відповідно до програми вивчення дисципліни, вони передбачають ведення студентами опорних конспектів та словника психологічних термінів з кожної теми, підготовку відповідей на питання для самоконтролю та завдання, а також вирішення проблемних ситуацій та розв'язання творчих завдань. Самостійна робота спрямована на закріплення теоретичних знань, формування вміння застосовувати їх в аналізі конкретних психологічних ситуацій. Питання для самоконтролю допомагають студентам оволодіти ґрунтовними знаннями з психологічного консультування та психокорекції. Творчі завдання передбачають розвиток

вмінь застосовувати набуті теоретичні знання для аналізу теоретичних і конкретних прикладних проблем з психологічного консультування та корекції.

Згідно вимог освітньо-професійної програми очікуваними результатами засвоєння дисципліни студентами є:

ПРН 10. Виконувати рефлексивні практики в контексті цінностей соціальної роботи, відповідальності, у тому числі для запобігання професійного вигорання.

ПРН 18. Самостійно будувати та підтримувати цілеспрямовані, професійні взаємини з широким колом людей, представниками різних спільнот і організацій, аргументувати, переконувати, вести конструктивні переговори, результативні бесіди, дискусії, толерантно ставитися до альтернативних думок.

ПРН 19. Демонструвати позитивне ставлення до власної професії та відповідати своєю поведінкою етичним принципам і стандартам соціальної роботи.

ПРН 21. Упроваджувати результати наукового пошуку в практичну діяльність.

ПРН 22. Визначати оптимальні шляхи, способи і методи вирішення соціальних проблем клієнтів, оцінювати їх результати.

ПРН 23. Будувати реабілітаційний процес із урахуванням порушень функцій організму і психіки людини та впливу патогенних факторів навколишнього середовища.

ПРН 24. Застосовувати технології соціальної реабілітації для актуалізації процесів реадптації та саморозвитку особистості.

ПРН 25. Розробляти, реалізовувати та оцінювати інноваційні технології надання соціально-реабілітаційних послуг різним групам клієнтів.

ПРН 26. Виконувати супервізорські функції, забезпечуючи особистісну підтримку колегам.

Методичні рекомендації містять відомості про зміст і структуру дисципліни, тематику підготовки семінарських занять, питання для самостійного опрацювання матеріалу для поглибленого вивчення дисципліни, тематику доповідей та рефератів, список рекомендованої літератури, глосарій, психодіагностичний практикум. Також подано розподіл балів, мінімальні вимоги до знань та вмінь, тестові завдання для самоперевірки.

1 ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Методологічні основи психологічного консультування та психокорекції

Тема 1. Психологічне консультування та психокорекція як вид психологічної допомоги

Методологічні основи психологічного консультування. Визначення психологічного консультування. Цілі психологічного консультування, мета і завдання. Відмінність ПК від інших видів психологічної допомоги. Принципи ПК. Види ПК. Інтерв'ю як головний метод психологічного консультування, його стадії і рекомендації.

Психологічна культура і психотерапія. Специфічні риси, що розрізняються психокорекцією і психотерапією. Види психокорекції. Поняття психокорекційної ситуації. Головні принципи, цілі і задачі психокорекційної роботи. Вимоги до психолога, який здійснює психокорекцію. Головні компоненти професійної готовності до психокорекційного впливу.

Тема 2. Процес консультування та консультативний контакт

Місце та роль консультанта в ПК. Загальна модель структури процесу консультування. Стадії консультативного процесу. Загальні правила й установки ефективного та структурованого процесу консультування. Роль і місце консультанта у ПК. Основне завдання консультанта. Найважливіші рольові функції. Модель особистості ефективного консультанта. Особистісна та соціальна зрілість консультанта.

Поняття консультативного контакту та його специфіка. Основні параметри консультативного контакту. Сучасні уявлення про консультативний контакт. Поняття терапевтичного клімату. Фізичні та емоційні компоненти терапевтичного клімату в ПК. Чинники успішного створення терапевтичного клімату.

Поняття скарги, явний та прихований зміст скарги. Самодіагноз. Проблема - як сукупність психологічних труднощів клієнта, що переживаються як дискомфорт, дисгармонія, дезадаптація. Запит як важливий нт скарги. Різниця між скаргою та психологічним запитом. Поширені психологічні запити.

Тема 3. Напрямки психологічного консультування

Сутність та характеристика психоаналітичного напрямку в психологічному консультуванні. Біхевіористичний напрям у консультуванні: особливості застосування. Специфіка гуманістичного напрямку психологічного консультування. Головні положення когнітивного напрямку в психологічному консультуванні. Екзистенційний напрям у психологічному консультуванні.

Тема 4. Методи індивідуальної та групової психокорекції

Показання і протипоказання до індивідуальної психокорекції. Задачі індивідуальної психокорекції в когнітивній, емоційній і поведінковій сферах. Специфіка групової форми психокорекції. Показання та протипоказання до групової психокорекції. Задачі групової психокорекції в когнітивній, емоційній та поведінковій сферах. Головні механізми групової психокорекції. Основні та допоміжні методи групової психокорекції.

Тема 5. Типологія психокорекційних груп

Соціально-психологічний тренінг як засіб психокорекції. Основні задачі соціально-психологічного тренінгу. Групи зустрічей як форма групової психокорекції. Відбір кандидатів в групу зустрічей. Основні етапи роботи груп зустрічей. Техніка занять групи зустрічей. Вправи, що використовуються в процесі груп зустрічей. Головні форми роботи гештальт-груп. Види роботи в гештальт-групі. Групи вмінь: цілі і моделі. Тілесно-орієнтовані групи:

Змістовий модуль 2. Специфічна проблематика психологічної корекції

Тема 6. Корекція пізнавальної діяльності

Поняття про порушення когнітивних процесів. Основи організування і проведення корекції пізнавальної діяльності. Завдання корекційної роботи з дошкільниками і з молодшими школярами. Особливості корекції пізнавальної діяльності. Побудова корекційних занять з розвитку уваги. Розвиток пам'яті. Корекція розладів мислення. Розвиток дрібної моторики рук і зорово-рухової координації. Корекція психічних процесів у дітей. Розвиток сприймання та психомоторики. Корекційні програми, спрямовані на первинні та вторинні дефекти у розвитку дитини. Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного і шкільного віку.

Тема 7. Корекція особистісних проблем і поведінки

Особливості вибору методів корекції особистісної сфери людини. Використання методів когнітивної терапії з корекційною метою. Використання методів гештальттерапії. Застосування методів психодрами та методів тілесної терапії. Використання сугестивних методів психотерапії. Використання методів ігрової терапії, методів зображувальної терапії, використання музики, танцю, ритміки, психогімнастики з метою колекційного впливу. Поведінкова терапія: особливості застосування.

Тема 8. Психокорекція дитячо-батьківських та сімейних відносин.

Сім'я як об'єкт психокорекційного впливу. Структура дисфункціональної родини. Проблеми родинних дисфункцій з погляду теорії трансактного аналізу. Напрямки сімейної психокорекції. Етапи сімейної корекційної роботи. Функції, структура та динаміка сім'ї. Фази життєвого циклу сім'ї. Порушення життєдіяльності сім'ї. Психокорекція з використанням нового рішення та

аналізу сімейного сценарію. Поведінкові методи сімейної психокорекції.
Методики корекції дитячо-батьківських і сімейних відносин.

2 СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин для денної форми навчання			
	всього	у тому числі		
		лек	сем	самот
1	2	3	4	5
Змістовий модуль 1. Методологічні основи психологічного консультування та психокорекції				
1.1. Психологічне консультування та психокорекція як вид психологічної допомоги	13	2	-	11
1.2. Процес консультування та консультативний контакт	15	2	2	11
1.3. Напрямки психологічного консультування	15	2	2	11
1.4. Методи індивідуальної та групової психокорекції	15	2	2	11
1.5. Типологія психокорекційних груп	15	2	2	11
Разом за змістовим модулем 1	73	10	8	55
Змістовий модуль 2. Специфічна проблематика психологічної корекції				
2.1. Корекція пізнавальної діяльності	17	2	2	13
2.2. Корекція особистісних проблем і поведінки	17	2	2	13
2.3. Психокорекція дитячо-батьківських та сімейних відносин	13	2	2	9
Разом за змістовим модулем 2	47	6	6	35
Усього годин	90	16	14	90

3 ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№	Тема	К-ть годин
1	Процес консультування та консультативний контакт	2
2	Напрямки психологічного консультування	2
3	Методи індивідуальної та групової психокорекції	2
4	Типологія психокорекційних груп	2
5	Корекція пізнавальної діяльності	2
6	Корекція особистісних проблем і поведінки	2
7	Психокорекція дитячо-батьківських та сімейних відносин.	2
	Разом	14

4 ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль 1. Методологічні основи психологічного консультування та психокорекції

Семінарське заняття 1

Тема: Процес консультування та консультативний контакт

План

1. Загальна модель структури процесу консультування.
2. Стадії консультативного процесу.
3. Загальні правила й установки ефективного та структурованого процесу консультування.
4. Модель особистості ефективного консультанта. Основне завдання консультанта.
5. Поняття консультативного контакту та його специфіка. Основні параметри консультативного контакту.
6. Поняття терапевтичного клімату. Фізичні та емоційні компоненти терапевтичного клімату в ПК.
7. Поняття скарги, явний та прихований зміст скарги. Самодіагноз.

Теми рефератів та доповідей

1. Оптимальні умови проведення психологічного консультування.
2. Взаємини консультанта і клієнта у процесі консультацій.
3. Проблема професійного вигорання та його профілактика.
4. Особистісні якості психолога-консультанта.
5. Кодекс професійної етики практичного психолога, його основні положення стосовно роботи психолога-консультанта.

Питання для самостійного опрацювання

1. Специфіка психологічного консультування як окремого виду психологічної допомоги.
3. Мета і завдання психологічного консультування.
4. Принципи та види психологічного консультування.
5. Основні причини звертання до психологічної консультації: невпевненість у собі, загроза повторення важких переживань, неможливість самостійно вирішити життєву проблему, психічні розлади, самотність.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Схарактеризуйте еkleктичну системну модель структури консультативного процесу.
2. Схарактеризуйте стадії дослідження та двомірного визначення проблем.
3. Схарактеризуйте стадії ідентифікації альтернатив та планування.
4. Схарактеризуйте стадії діяльності, оцінки та зворотного зв'язку.

5. Опишіть модель особистості ефективного консультанта.
6. В чому полягає різниця між скаргою та психологічним запитом.
7. Опишіть поширені психологічні запити.

Література

основна:

1. Абрамова Г. С. Психологическое консультирование: Теория и опыт: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. — М.:Academia, 2000.
4. Васьковская С. В. Психологическое консультирование: Ситуац.задачи. — К.: Вища шк., 1996.
5. Венгер А. Л. Психологическое консультирование и диагностика: Практ. руководство / А. Л. Венгер. — М.: Генезис, 2001.
6. Горноста́й П. П. Теория и практика психологического консультирования: Пробл. подход. — К.: Наук. думка, 1995.
7. Гулина М. А. Терапевтическая и консультативная психология. — СПб.: Речь, 2001.
8. Джордж Р., Христиани Т. Консультирование: Теория и практика / Пер. с англ. А. Шадура. — М.: Эксмо, 2002

додаткова:

- 1.Корольчук М.С., Осьодло В.І. Психодіагностика: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За заг. ред. М.С.Корольчука. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2004. – 400 с.
2. Костюк Г.С.Психологія: Підручник для пед-х вузів. – К.:Радянська школа, 2008. – 571 с.3. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій):Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 128с.
4. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: Навч. посіб. – 3-є вид. – К.: Вища школа, 2004. – 487 с.
5. Максименко С.Д. Загальна психологія: Навчальний посібник.. – 2-е вид., перероблене та доповнене. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 272с.
6. Основи практичної психології / В.Панок, Т.Титаренко, Н. Чепелева та ін.: Підручник. – К.: Либідь, 2001. – 536 с.

Семінарське заняття 2

Тема: Напрямки психологічного консультування

План

1. Сутність та характеристика психоаналітичного напрямку в психологічному консультуванні.
2. Біхевіористичний напрям у консультуванні: особливості застосування.
3. Специфіка гуманістичного напрямку психологічного консультування.
4. Головні положення когнітивного напрямку в психологічному консультуванні.
5. Екзистенційний напрям у психологічному консультуванні.

Теми рефератів та доповідей

1. Зігмунд Фрейд (1856–1939) — засновник психоаналізу.
2. К.-Г. Юнг та аналітична психологія.
3. Індивідуальна психологія Адлера у психоаналітичній практиці.
4. Неофрейдисти та їх внесок у психологічне консультування.
5. Вплив Фрейда, Роджерса, Адлера, Саллівена на теорію Бека. Акценти: пошук шляхів вирішення проблеми, спокійний стиль, безумовне прийняття клієнта. Використання специфічних процедур, домашні завдання.
6. Г. Айзенк (1916) про теорію неврозу.
7. Життя і діяльність К. Роджерса (1902–1987).
8. Фріц Перлс — головний “архітектор” гештальт-терапії.
9. Ерік Берн як засновник транзактного аналізу.
10. Альберт Елліс (1913) — автор нового підходу (раціональної терапії). (Пізніше, у 1961 р. — змінює назву на раціонально-емотивну терапію.)
11. Аарон Бек (1921) — автор основ когнітивного консультування чи терапії. Спосіб і процес обробки інформації як основні положення терапії.

Питання для самостійного опрацювання

1. Психологічний захист. Види психологічних захистів.
3. Психосексуальний розвиток за З. Фрейдом.
4. Інтерпретація (пояснення або конструкція). Матеріали для інтерпретації: вільні асоціації клієнтів, обмовки, сновидіння, перенесення на аналітиків.
5. Основні групи людських інстинктів: еротичні або інстинкти життя (лібідо), інстинкти смерті або руйнівні інстинкти.
6. Мотивація за принципом задоволення. Рівні психічного життя — свідомий, передсвідомий, безсвідомий.
7. Теорія інкубації. Умови, які сприяють інкубації.
8. Оперантний біхевіоризм Б. Скіннера.
9. Детермінізм і формування навичок. Обумовлення емоцій.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Склад психічного апарату за З. Фрейдом.
2. Консультативний процес і психотехніки психодинамічного напрямку.
3. Сутність фундаментального положення теорії контролю У. Гласера.
4. Основні поняття феноменологічної теорії. Головні положення теорії К. Роджерса.
5. Порушення цілісності особистості, поняття «гештальту».
6. Невроз, шари неврозу. Цілі і техніки гештальттерапії.
7. Структура особистості за Е. Берном. Трансакція, види трансакцій.
8. Сценарій життя особистості та розплата за нього. Техніки транзактного аналізу Е. Берна.
9. Сутність та характеристика когнітивного підходу А. Бека. Особливості переробки інформації.

10. Структура особистості за А.Бекком. Помилки думок на основі емоцій.
11. Взаємодія почуття, поведінки і когнітивного процесу в раціонально-емоційній терапії А. Еліса.
12. Екзистенційне консультування як психодинамічна модель. Основні положення екзистенційного консультування.
13. Почуття тривоги екзистенційні розлади.
14. Прагнення до сенсу у логотерапії В. Франкла. Пошук сенсу життя та реалізація його значення.

Література

основна:

1. Меновщиков В. Ю. Введение в психологическое консультирование.— М.: Смысл, 2000.
2. Меновщиков В. Ю. Психологическое консультирование: работа с кризисными и проблемными ситуациями. — М.: Смысл, 2002.
3. Нельсон-Джоунс Р. Теория и практика консультирования / Пер. С англ. Е. Волкова. — СПб.: Питер, 2000.
4. Немов Р. С. Основы психологического консультирования: Учеб. для студ. вузов. — М.: Владос, 1999.
5. Техники консультирования и психотерапии: Тексты / Под ред. У. С. Сахакиан; Пер. с англ. М. Будыниной и др. — М.: Апрель Пресс; ЭКСМО-Пресс, 2000.

додаткова:

1. Роджерс К. Р. Клиент-центрированная психотерапия: Теория, современная практика и применение / Пер. с англ. Т. Рожковой и др. — М.: Апрель Пресс; ЭКСМО-Пресс, 2002.
2. Холл К., Линдсей Г. Теории личности. — М.: Апрель Пресс; ЭКСМО-Пресс, 2000.
3. Хомич Г. О., Ткач Р. М. Основы психологічного консультування.— К.: МАУП, 2004.
4. Цимбалюк І. М. Психологічне консультування та корекція. — К., 2005.
5. Шостром Э. Терапевтическая психология. Основы консультирования и психотерапии / Пер. с англ. В. Абабкова, В. Гаврилова. — СПб. — М., 2002.
6. Фрейд З. Я и Оно: Пер. с нем. — Тбилиси: Мерани, 1991.
7. Хьелл Л., Зиглер Д. Теории личности. — СПб.: ПитерКом., 1998.
8. Ялом И. Д. Экзистенциальная психология / Пер. с англ. Т. С. Драбкиной.— М.: Класс, 1999.

Семінарське заняття 3

Тема: Методи індивідуальної та групової психокорекції

План

1. Показання і протипоказання до індивідуальної психокорекції. Необхідні умови індивідуальної психотерапії.
2. Задачі індивідуальної психокорекції в когнітивній, емоційній і поведінковій

сферах

3. Основні методи індивідуальної психокорекції.
4. Специфіка групової форми психокорекції. Показання та протипоказання до групової психокорекції.
5. Задачі групової психокорекції в когнітивній, емоційній та поведінковій сферах.
6. Головні механізми групової психокорекції.
7. Основні та допоміжні методи групової психокорекції.

Теми рефератів та доповідей

1. Психокорекційна група. Особливості комплектування групи: віковий, статевий і професійний склад групи; розмір групи, частота та періодичність зустрічей.
2. Психокорекція осіб у ситуації довготривалого безробіття.
3. Проблема зловживання алкоголем.
4. Метод терапевтичної інтервенції.
5. Співузалежені члени родини та необхідність у корекції співузалежених. Телефонна психокорекція співузалежених.
6. Порушення професійної адаптації, корекційні та профілактичні програми з професійної адаптації на підприємствах.

Питання для самостійного опрацювання

1. Психологічні особливості відношення клієнтів до ситуації.
2. Головні стадії індивідуальної психокорекції.
3. Позиції психолога по відношенню до клієнта.
4. Правила і установки, що дозволяють психологу структурувати процес індивідуальної корекції.
5. Необхідні умови для проведення індивідуальної психотерапії.
6. Фактори, що впливають на ефективність психокорекційної роботи.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Які тестові методи використовуються з метою оцінки ефективності тренінгу?
2. За яких умов доцільне використання методу спостереження?
3. Як впливає тематика тренінгу на метод оцінки ефективності?
4. Чому критерії оцінки з боку замовника треба обговорити до початку тренінгу?

Література

основна:

1. Глива Є. Вступ до психотерапії: Навчальний посібник. – Острогор –Київ: Вид-во «Острозька академія», вид-во «Кондор», 2004. – 530 с.
2. Вітенко І. С. Медична психологія: підручник / Вітенко І. С. – К.: Здоров'я, 2007. – 208 с.
3. Каліна Н.Ф. Психотерапія. [підручник з грифом МОНУ– / Н.Ф.Каліна. – К.: Академвидав, 2010. – 288 с. – (Альма-матер).

4. Кузікова С.Б. Основи психокорекції. –К: Академвидав, 2012. – 320с.

додаткова:

- 1.Корольчук М.С., Осьодло В.І. Психодіагностика: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За заг. ред. М.С.Корольчука. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2004. – 400 с.
2. Костюк Г.С.Психологія: Підручник для пед-х вузів. – К.:Радянська школа, 1968. – 571 с.
3. Кутіщенко В.П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій):Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. –128с.
4. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: Навч. посіб. – 3-є вид. – К.: Вища школа, 2004. – 487 с.
5. Максименко С.Д. Загальна психологія: Навчальний посібник.. – 2-е вид., перероблене та доповнене. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 272с.
6. Основи практичної психології / В.Панок, Т.Титаренко, Н. Чепелева та ін.: Підручник. – К.: Либідь, 2001. – 536 с.
7. Основи психології: Підручник // За заг. ред. О.В. Киричука, В.А. Роменця. – К.: Либідь, 1997. – 632 с.
8. Психологія: Підручник / Ю.Л. Трофімов, В.В. Рибалка, П.А.Гончарук та ін.; за ред. Ю.Л. Трофімова – 3-є вид., стереотип.-К.: Либідь, 2001.- 560 с.
9. Селецкий А.Й. Психопатологія дитячого віку. – К.: Вища школа, 1987. – 238с.

Семінарське заняття 4

Тема: Типологія психокорекційних груп

План

1. Соціально-психологічний тренінг як засіб психокорекції. Основні задачі соціально-психологічного тренінгу.
2. Групи зустрічей як форма групової психокорекції. Відбір кандидатів в групу зустрічей. Основні етапи роботи груп зустрічей.
3. Техніка занять групи зустрічей. Вправи, що використовуються в процесі груп зустрічей.
4. Головні форми роботи гештальт-груп. Види роботи в гештальт-групі.
5. Групи вмінь: цілі і моделі.
6. Тілесно-орієнтовані групи:сутність та характеристика.

Теми рефератів та доповідей

1. Принципи роботи СПТ. Етапи роботи та методи соціально-психологічного тренінгу.
2. Сутність методу психодрами, форми та види психодрами. Методики психодрами.
3. Балінтовські групи. Завдання, що стоять перед учасниками балінтовської групи. Етапи роботи балінтовської групи.
4. Товариство АА. Програма 12 кроків.
5. Сайнон-групи.

Питання для самостійного опрацювання

1. Техніка занять групи зустрічей. Вправи, що використовуються в процесі груп зустрічей.
2. Основні принципи гештальткорекції. Прийоми, що використовуються в роботі гештальт-групи.
3. Техніка занять групи тренінгу умінь.
4. Ігротерапія. Основні види та форми ігротерапії.
5. Психогімнастика як метод психокорекції.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Назвіть признаки-принципи груп зустрічей за У.Шутцом.
2. Назвіть основні вимоги до обладнання та поведінки психолога-ігротерапевта.
3. Чим відрізняються ігротерапія від казкотерапії?
4. Опишіть біхевіористські методи корекції.
5. Назвіть методи, що базуються на принципі біологічного зворотного зв'язку.
6. Опишіть суть методу систематичної десенсибілізації.
7. Назвіть і опишіть види дереалізаційних розладів сприймання.
8. Опишіть частину психогімнастичного заняття.
9. Назвіть та поясніть жетонний метод.
10. Коли використовується ігрова психокорекція?
11. В чому полягають принципи поведінкової корекції?
12. Опишіть особливості проведення психодраматичного методу.

Література

основна:

1. Глива Є. Вступ до психотерапії: Навчальний посібник. – Острог – Київ: Вид-во «Острозька академія», вид-во «Кондор», 2004. – 530 с.
2. Вітенко І. С. Медична психологія: підручник / Вітенко І. С. – К.: Здоров'я, 2007. – 208 с.
3. Каліна Н.Ф. Психотерапія. [підручник з грифом МОНУ– / Н.Ф.Каліна. – К.: Академвидав, 2010. – 288 с. – (Альма-матер).
4. Кузікова С.Б. Основи психокорекції. –К.: Академвидав, 2012. – 320с.

додаєкова:

1. Корольчук М.С., Осьодло В.І. Психодіагностика: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За заг. ред. М.С.Корольчука. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2004. – 400 с.
2. Костюк Г.С. Психологія: Підручник для пед-х вузів. – К.: Радянська школа, 1968. – 571 с.
3. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій): Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 128с.
4. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: Навч. посіб. – 3-є вид. – К.: Вища школа, 2004. – 487 с.
5. Максименко С.Д. Загальна психологія: Навчальний посібник.. – 2-е вид., перероблене та доповнене. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 272с.
6. Основи практичної психології / В.Панок, Т.Титаренко, Н.Чепелева та ін.: Підручник. – К.: Либідь, 2001. – 536 с.

7. Основи психології: Підручник // За заг. ред. О.В. Киричука, В.А. Роменця. – К.: Либідь, 1997. – 632 с.
8. Психологія: Підручник / Ю.Л. Трофімов, В.В. Рибалка, П.А.Гончарук та ін.; за ред. Ю.Л. Трофімова – 3-є вид., стереотип.-К.: Либідь, 2001.- 560 с.
9. Селецкий А.Й. Психопатологія дитячого віку. – К.: Вища школа, 1987. – 238с.

Змістовий модуль 2. Специфічна проблематика психологічної корекції

Семінарське заняття 5

Тема: Корекція пізнавальної діяльності

План

1. Поняття про порушення когнітивних процесів.
2. Основи організування і проведення корекції пізнавальної діяльності:
 - Завдання корекційної роботи з дошкільниками;
 - Завдання корекційної роботи з молодшими школярами.
3. Особливості корекції пізнавальної діяльності: розвиток дрібної моторики рук і зорово-рухової координації.
4. Корекційні програми, спрямовані на первинні та вторинні дефекти у розвитку дитини.
5. Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного і шкільного віку.

Теми рефератів та доповідей

1. Вимоги до підбору методичного інструментарію для обстеження дитини із порушеннями мислення.
2. Вимоги до підбору методичного інструментарію для обстеження дитини із порушеннями мовлення.
3. Взаємозв'язок розвитку мовлення та інших вищих психічних функцій.

Питання для самостійного опрацювання

1. Методи спостереження, бесіди з батьками та тестування для дітей дошкільного віку.
2. Вимоги до підбору методичного інструментарію для обстеження дитини із порушеннями мислення.
3. Вимоги до підбору методичного інструментарію для обстеження дитини із порушеннями мовлення.
4. Причини виникнення порушення слуху. Класифікації осіб із порушеннями слуху.
5. Діагностування порушень мовлення.
6. Взаємозв'язок розвитку мовлення та інших вищих психічних функцій.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Яка система теоретичних поглядів є адекватною для корекції когнітивних розладів?

2. Які корекційні програми, спрямовані на первинні та вторинні дефекти у розвитку дитини?
3. Опишіть процес встановлення контакту з батьками щодо проведення корекційних занять.
4. Які методи корекції розладів пам'яті вам відомі?
5. Які групові методи розвитку мислення вам відомі?
6. Охарактеризуйте порушення розвитку мовлення.
7. Охарактеризуйте процес корекції розладів мислення.
8. Охарактеризуйте розвиток сприймання та психомоторики.
9. Чим відрізняються поведінкові та когнітивні розлади?

Література

основна:

1. Глива Є. Вступ до психотерапії: Навчальний посібник. – Острог –Київ: Вид-во «Острозька академія», вид-во «Кондор», 2004. – 530 с.
2. Вітенко І. С. Медична психологія: підручник / Вітенко І. С. – К.: Здоров'я, 2007. – 208 с.
3. Каліна Н.Ф. Психотерапія. [підручник з грифом МОНУ– / Н.Ф.Каліна. – К.: Академвидав, 2010. – 288 с. – (Альма-матер).
4. Кузікова С.Б. Основи психокорекції. –К.: Академвидав, 2012. – 320с.

додаткова:

1. Корольчук М.С., Осьодло В.І. Психодіагностика: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За заг. ред. М.С.Корольчука. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2004. – 400 с.
2. Костюк Г.С. Психологія: Підручник для пед-х вузів. – К.: Радянська школа, 1968. – 571 с.
3. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій): Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 128с.
4. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: Навч. посіб. – 3-є вид. – К.: Вища школа, 2004. – 487 с.
5. Максименко С.Д. Загальна психологія: Навчальний посібник.. – 2-е вид., перероблене та доповнене. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 272с.
6. Основи практичної психології / В.Панок, Т.Титаренко, Н.Чепелева та ін.: Підручник. – К.: Либідь, 2001. – 536 с.
7. Основи психології: Підручник // За заг. ред. О.В. Киричука, В.А. Роменця. – К.: Либідь, 1997. – 632 с.
8. Психологія: Підручник / Ю.Л. Трофімов, В.В. Рибалка, П.А. Гончарук та ін.; за ред. Ю.Л. Трофімова – 3-є вид., стереотип.-К.: Либідь, 2001.- 560 с.
9. Селецкий А.Й. Психопатологія дитячого віку. – К.: Вища школа, 1987. – 238с.

Семінарське заняття 6

Тема: Корекція особистісних проблем і поведінки

План

1. Визначення поняття «емоційного розладу».
2. Агресія та страхи здорових дітей. Постстресові розлади. Необхідність відреагування та усвідомлення емоційних станів.
3. Використання принципів аналітичної психотерапії у роботі з постстресовими розладами.
4. Пісочна психотерапія: її теоретичні засади та методи проведення. Обладнання для піскової терапії. Поведінка психолога під час сеансу. Ознаки успішності психокорекції. Аналіз та інтерпретація того, що відбувається в ході гри.

Теми рефератів та доповідей

1. Корекційна програма для молодшого школяра з метою розвитку самооцінки.
2. Корекційна програма для дошкільника з фобічними реакціями.
3. Корекційна програма для дитини, що пережила насильство.
4. Корекційна програма для «дітей вулиці».
5. Корекційна програма для підлітків з метою розвитку самостійності.
6. Корекційна програма для підлітків з метою розвитку асертивності.
7. Корекційна програма для молодшого школяра з метою розвитку регуляції агресивної поведінки.

Питання для самостійного опрацювання

1. Дослідження емоційних порушень за методиками:
 - опитувальник САН;
 - «Шкала самооцінки» Ч. Д. Спілбергера;
 - «Особистісна шкала проявів тривоги» У. Тейлора.
2. Форми імпульсивних прагнень та їх характеристика.
3. Методики спрямовані на дослідження вольових порушень.
4. Повтор, опис дій, відображення почуттів та переказ у ході ігрової психокорекції з дітьми.
5. Ознаки завершення психокорекції емоційних розладів.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Чому у дітей виникають емоційні розлади?
2. Які види насильства та обмежень вам відомі?
3. Перелічіть методи психологічної корекції емоційних розладів.
4. За яких умов використовуються тілесно-орієнтовані вправи?
5. Чому використовуються методи ігрової та пісочної терапії?
6. Назвіть та охарактеризуйте розлади настрою.
7. Назвіть та охарактеризуйте розлади афектів.
8. Перелічіть види розладів емоцій.
9. Поясніть, що таке фобія. Опишіть види фобій.
10. Назвіть та опишіть синдроми розладу емоцій.
11. Назвіть та опишіть види недорозвитку емоцій.
12. Назвіть та опишіть розлади волі.
13. Опишіть розлади потягу.

14. Назвіть форми імпульсивних прагнень.
15. Охарактеризуйте розлади психомоторики.

Література

основна:

1. Глива Є. Вступ до психотерапії: Навчальний посібник. – Острог –Київ: Вид-во «Острозька академія», вид-во «Кондор», 2004. – 530 с.
2. Вітенко І. С. Медична психологія: підручник / Вітенко І. С. – К.: Здоров'я, 2007. – 208 с.
3. Каліна Н.Ф. Психотерапія. [підручник з грифом МОНУ– / Н.Ф.Каліна. – К.: Академвидав, 2010. – 288 с. – (Альма-матер).
4. Кузікова С.Б. Основи психокорекції. –К.: Академвидав, 2012. – 320с.

додаткова:

1. Корольчук М.С., Осьодло В.І. Психодіагностика: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За заг. ред. М.С.Корольчука. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2004. – 400 с.
2. Костюк Г.С. Психологія: Підручник для пед-х вузів. – К.: Радянська школа, 1968. – 571 с.
3. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій): Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 128с.
4. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: Навч. посіб. – 3-є вид. – К.: Вища школа, 2004. – 487 с.
5. Максименко С.Д. Загальна психологія: Навчальний посібник.. – 2-е вид., перероблене та доповнене. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 272с.
6. Основи практичної психології / В.Панок, Т.Титаренко, Н.Чепелева та ін.: Підручник. – К.: Либідь, 2001. – 536 с.
7. Основи психології: Підручник // За заг. ред. О.В. Киричука, В.А. Роменця. – К.: Либідь, 1997. – 632 с.
8. Психологія: Підручник / Ю.Л. Трофімов, В.В. Рибалка, П.А. Гончарук та ін.; за ред. Ю.Л. Трофімова – 3-є вид., стереотип.-К.: Либідь, 2001.- 560 с.
9. Селецкий А.Й. Психопатологія дитячого віку. – К.: Вища школа, 1987. – 238с.

Семінарське заняття 7

Тема: Психокорекція дитячо-батьківських та сімейних відносин

План

1. Сім'я як об'єкт психокорекційного впливу. Функції, структура та динаміка сім'ї.
2. Структура дисфункціональної родини. Проблеми родинних дисфункцій з погляду теорії трансактного аналізу.
3. Етапи сімейної корекційної роботи. Фази життєвого циклу сім'ї. Порушення життєдіяльності сім'ї.
4. Психокорекція з використанням нового рішення та аналізу сімейного сценарію.
5. Поведінкові методи сімейної психокорекції.

6. Методики корекції дитячо-батьківських і сімейних відносин.

Теми рефератів та доповідей

1. Специфіка психологічних проблем в неповних сім'ях, приклади корекційних програм нормалізації дитячо-батьківських взаємин.
2. Особливості проведення групової психологічної корекції з дітьми різного віку.
3. Корекція агресивної поведінки дитини. Робота з батьками агресивної дитини.
4. Система парадоксальних приписів Дж. Хейлі.
5. Теорії комунікативних порушень Вацлавика.

Питання для самостійного опрацювання

1. Вправи, спрямовані на подолання комунікативних порушень.
2. Гештальттерапія В. Сатир.
3. Використання «скульптури» та обміну ролями.
4. Системні моделі сімейної психологічної корекції.
5. Варіанти групової корекції порушених сімейних стосунків.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Перелічіть послідовність кроків сімейної психологічної корекції.
2. Чим відрізняється робота із спогадами від інших методів корекції?
3. Коли доречно використовувати «скульптури родини»?
4. Чому під час сімейної корекції мають бути присутні всі члени родини?
5. Опишіть послідовність кроків мозкового штурму.

Література

основна:

1. Глива Є. Вступ до психотерапії: Навчальний посібник. – Острог –Київ: Вид-во «Острозька академія», вид-во «Кондор», 2004. – 530 с.
2. Вітенко І. С. Медична психологія: підручник / Вітенко І. С. – К.: Здоров'я, 2007. – 208 с.
3. Каліна Н.Ф. Психотерапія. [підручник з грифом МОНУ– / Н.Ф.Каліна. – К.: Академвидав, 2010. – 288 с. – (Альма-матер).
4. Кузікова С.Б. Основи психокорекції. –К: Академвидав, 2012. – 320с.

додаткова:

1. Корольчук М.С., Осьодло В.І. Психодіагностика: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За заг. ред. М.С.Корольчука. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2004. – 400 с.
2. Костюк Г.С. Психологія: Підручник для пед-х вузів. – К.: Радянська школа, 1968. – 571 с.
3. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій): Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 128с.
4. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: Навч. посіб. – 3-є вид. – К.: Вища школа, 2004. – 487 с.

5. Максименко С.Д. Загальна психологія: Навчальний посібник.. – 2-е вид., перероблене та доповнене. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 272с.
6. Основи практичної психології / В.Панок, Т.Титаренко, Н. Чепелева та ін.: Підручник. – К.: Либідь, 2001. – 536 с.
7. Основи психології: Підручник // За заг. ред. О.В. Киричука, В.А. Роменця. – К.: Либідь, 1997. – 632 с.
8. Психологія: Підручник / Ю.Л. Трофімов, В.В. Рибалка, П.А.Гончарук та ін.; за ред. Ю.Л. Трофімова – 3-є вид., стереотип.-К.: Либідь, 2001.- 560 с.
9. Селецкий А.Й. Психопатологія дитячого віку. – К.: Вища школа, 1987. – 238с.

5 ІНДИВІДУАЛЬНА НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНА РОБОТА

Завдання для індивідуальної навчально-дослідної роботи:

1. Розробити корекційну програму відповідно всім вимогам психокорекції. Програма повинна містити: актуальність, основні поняття та науковці що займались даною проблематикою, мету, завдання, контингент (вік, кількість), форму проведення (групова, індивідуальна, комбінована), умови проведення, обладнання, тривалість, методи та техніки психокорекції, очікувані результати, перевірку ефективності, додатки, список використаних джерел.

Тематика психокорекційних програм:

1. Ігротерапія як метод психокорекції.
2. Психокорекція агресивності дитини.
3. Психокорекція дитячих страхів.
4. Казкотерапія та лялькотерапія як методи психокорекції.
5. Психокорекційна програма підготовки дітей до навчання.
6. Психокорекція негативних стереотипів батьківського виховання.
7. Музикотерапія як метод психокорекції.

Методичні поради до виконання творчих завдань

Складаючи різного роду корекційні програми, необхідно опиратися на наступні *принципи*:

1. Принцип системності корекційних, профілактичних і розвиваючих задач.

Цей принцип вказує на необхідність присутності влюбій корекційній програмі задач трьох видів: корекційних, профілактичних і розвиваючих. В ньому відображена взаємозв'язаність і гетерохронність (нерівномірність) розвитку різних сторін особистості дитини. Іншими словами, кожна дитина знаходиться на різних рівнях розвитку: на рівні благополуччя, що відповідає нормі розвитку; на рівні ризику — це означає, що є загроза виникнення потенційних труднощів розвитку; і на рівні актуальних труднощів розвитку, що об'єктивно проявляється в різного роду відхиленнях від нормативного ходу розвитку. Тут знаходить відображення закон нерівномірності розвитку. Відставання і відхилення в розвитку деяких аспектів особистісного розвитку закономірно призводять до труднощів і відхилень у розвитку інтелекту дитини і навпаки. Вчасно застосовані превентивні міри дозволяють уникнути різного роду відхилень у розвитку, а тим самим спеціальних корекційних заходів. Взаємозумовленість у розвитку різних сторін психіки дитини дозволяє в значній мірі оптимізувати розвиток за рахунок інтенсифікації сильних сторін особистості дитини за допомогою механізму компенсації. Крім того, будь-яка програма психологічного впливу на дитину повинна бути спрямована не просто на корекцію відхилень у розвитку, на їхнє попередження, але й на створення сприятливих умов для найбільш повної реалізації потенційних можливостей гармонійного розвитку особистості.

Таким чином, мета й завдання будь якої корекційно-розвиваючої

програми повинні бути сформульовані як система завдань трьох рівнів:

корекційного – виправлення відхилень і порушень розвитку, рішення питань стосовно труднощів розвитку;

профілактичного – попередження відхилень і труднощів у розвитку;

розвиваючого – оптимізація, стимулювання, збагачення змісту розвитку.

Тільки єдність перерахованих видів завдань може забезпечити успіх і ефективність цих програм.

2. Принцип єдності корекції і діагностики відбиває цілісність процесу надання психологічної допомоги в розвитку клієнта як особливого виду діяльності практичного психолога.

3. Принцип пріоритетності корекції каузального типу.

У залежності від направленості розрізняють два типа корекції:

1) симптоматичну

2) каузальну (причинну).

Симптоматична корекція спрямована на подолання зовнішнього боку труднощів розвитку, зовнішніх ознак, симптомів цих труднощів. Навпаки, корекція каузального типу припускає усунення й нівелювання причин, що породжують саме ці проблеми й відхилення в розвитку клієнта. Очевидно, що тільки усунення причин, що лежать в основі порушення розвитку, може забезпечити найбільш повне рішення проблем, ними обумовлених.

Робота із симптоматикою, якою би успішною вона не була, не зможе до кінця вирішити труднощів, що переживає клієнт.

Показовий у цьому відношенні приклад з корекцією страхів у дітей. Застосування терапії малюнком дає значний ефект у подоланні симптоматики страхів у дітей. Однак у тих випадках, коли причини виникнення страхів і фобій у дітей у системі дитяче-батьківських стосунків і пов'язані, наприклад, з емоційним неприйняттям дитини батьками і його глибинними афективними переживаннями, ізольоване застосування терапії малюнком, що не сполучається з роботою з оптимізації батьківської позиції, дає лише нестійкий, короткочасний ефект.

Позбавивши дитину страху темноти й небажання залишатися одній в кімнаті, через якийсь час ви можете одержати в якості клієнта цю ж дитину, але вже з новим страхом, наприклад – висоти. Тільки успішна психокорекційна робота із причинами, що викликають страхи й фобії (у цьому випадку робота з оптимізації дитяче-батьківських стосунків), дозволить уникнути відтворення симптоматики несприятливого розвитку.

Принцип пріоритетності корекції каузального типу означає, що пріоритетною метою проведення корекційних заходів повинно стати усунення причин труднощів і відхилень у розвитку клієнта.

4. Діяльнісний принцип корекції.

Теоретичною основою для формулювання зазначеного принципу є теорія психічного розвитку дитини, розроблена в працях А.Н. Леонтьєва, Д.Б. Ельконіна, центральним моментом якої є положення про роль діяльності в психічному розвитку дитини. Діяльнісний принцип корекції визначає тактику проведення корекційної роботи, шляхи й способи реалізації поставлених цілей.

5. Принцип урахування вікових психологічних і індивідуальних особливостей клієнта узгоджує вимоги відповідності ходу психічного й особистісного розвитку клієнта нормативному розвитку, з одного боку, і визнання безперечного факту унікальності й неповторності конкретного шляху розвитку особистості – з іншого. Нормативність розвитку варто розуміти як послідовність різних вікових стадій онтогенетичного розвитку, що змінюють одна одну.

Урахування індивідуальних психологічних особливостей особистості дозволяє намітити в межах вікової норми програму оптимізації розвитку для кожного конкретного клієнта з його індивідуальністю, враховуючи право клієнта на вибір свого самостійного шляху. Корекційна програма ніяким чином не може бути програмою усередненою, знеособленою або уніфікованою. Через оптимізацію умов розвитку й надання дитині можливостей для адекватного широкого орієнтування в проблемній ситуації вона створює максимальні можливості для індивідуалізації шляху розвитку клієнта й ствердження його «самості».

6. Принцип комплексності методів психологічного впливу затверджує необхідність використання всього різноманіття методів, технік і прийомів з арсеналу практичної психології.

Відомо, що більшість методів, що широко використовують у практиці, розроблені в закордонній психології на теоретичних основах психоаналізу, біхевіоризму, гуманістичної психології, гештальтпсихології й інших наукових шкіл, досить різні й суперечливо трактують закономірності психічного розвитку. Однак жодна методика, жодна техніка не є невідчужуваною власністю тієї або іншої теорії. Критично переосмислені й взяті на озброєння, ці методи є інструментом, що дозволяє надати ефективну психологічну допомогу клієнтам із самими різними проблемами.

7. Принцип активного залучення найближчого соціального оточення до участі в корекційній програмі.

Принцип визначається тією роллю, що грає найближче коло спілкування в психічному розвитку клієнта.

Система стосунків дитини із близькими дорослими, особливості їхніх міжособистісних стосунків і спілкування, форми спільної діяльності, способи її здійснення становлять найважливіший компонент соціальної ситуації розвитку дитини, визначають зону її найближчого розвитку. Дитина не розвивається як ізольований індивід окремо й незалежно від соціального середовища, поза спілкуванням з іншими людьми. Дитина розвивається в цілісній системі соціальних стосунків. Тобто об'єктом розвитку є не ізольована дитина, а цілісна система соціальних стосунків, суб'єктом яких вона є.

8. Принцип опори на різні рівні організації психічних процесів полягає в необхідності опиратися на більш розвинуті психічні процеси й використанні методів, що їх активізують. Це ефективний шлях корекції інтелектуального й перцептивного розвитку. Розвиток людини не є єдиним процесом, він гетерохронний. Тому найчастіше в дитячому віці відстає розвиток довільних процесів, у той же час мимовільні процеси можуть стати

основою для формування довільності в її різних формах.

9. Принцип програмованого навчання полягає у використанні програм, що складаються з ряду послідовних операцій, виконання яких спочатку із психологом, а потім самостійно приводить до формування необхідних умінь і дій.

10. Принцип ускладнення.

Кожне завдання повинно проходити ряд етапів: від мінімально простого до максимально складного. Це дозволяє підтримувати інтерес у корекційній роботі й дає можливість клієнтові відчувати радість подолання.

11. Облік обсягу і ступеня розмаїтості матеріалу.

Під час реалізації корекційної програми необхідно переходити до нового обсягу матеріалу тільки після відносної сформованості того або іншого вміння. Збільшувати обсяг матеріалу і його розмаїтість необхідно поступово.

12. Облік емоційної складності матеріалу.

Ігри, заняття, вправи повинні створювати сприятливу емоційну атмосферу стимулювати позитивні емоції. Корекційне заняття обов'язково повинно завершуватися на позитивному емоційному фоні.

Програма корекційної роботи повинна бути психологічно обґрунтованою. Успіх корекційної роботи залежить насамперед від правильної, об'єктивної, комплексної оцінки результатів діагностичного обстеження. Корекційна робота повинна бути спрямована на якісне перетворення різних функцій, а також на розвиток різних здібностей клієнта.

Види корекційних програм.

Для здійснення корекційних впливів необхідно створення й реалізація певної моделі корекції: *загальної, типової, індивідуальної*.

Загальна модель корекції – це система умов оптимального вікового розвитку особистості в цілому. Вона допускає розширення, поглиблення, уточнення уявлень людини про навколишній світ, про людей, суспільні події, про зв'язок і стосунки між ними; використання різних видів діяльності для розвитку системності мислення, сприйняття, спостережливості; що враховує стан здоров'я клієнта (особливо в клієнтів, що пережили посттравматичний стрес, що перебувають в несприятливих соціальних і фізичних умовах розвитку). *Типова модель корекції* заснована на організації практичних дій на різних основах; спрямована на оволодіння різними компонентами дій і поетапне формування різних дій. *Індивідуальна модель корекції* містить у собі визначення індивідуальної характеристики психічного розвитку, його інтересів, навченості, типових проблем; виявлення головних видів діяльності або проблем, особливостей функціонування окремих сфер у цілому, визначення рівня розвитку різних дій; складання програми індивідуального розвитку з опорою на більш сформовані сторони, дії провідної системи для здійснення переносу отриманих знань у нові види діяльності і сфери життя конкретної людини.

Існують **стандартизовані й вільні** (орієнтовані на теперешній момент) **корекційні програми**.

У *стандартизованій програмі* чітко розписані етапи корекції, необхідні

матеріали, вимоги до учасників даної програми. Перед початком здійснення корекційних заходів психолог повинен перевірити можливості реалізації всіх етапів програми, наявність необхідних матеріалів, відповідність можливостей учасників даної програми. *Вільну програму* психолог розробляє самостійно, визначаючи мету і завдання етапів корекції, обмірковуючи хід зустрічей, намічаючи орієнтири результату досягнень для переходу до наступних етапів психокорекції.

Цілеспрямований вплив на клієнта здійснюється через *психокорекційний комплекс*, що складається з декількох взаємопов'язаних блоків. Кожний блок спрямований на рішення різних завдань і складається з особливих методів і прийомів. Він містить у собі **чотири основні блоки**:

- 1.Діагностичний.
- 2.Установочний.
- 3.Корекційний.
- 4.Блок оцінки ефективності корекційних впливів.

Діагностичний блок. Ціль: діагностика особливостей розвитку особистості, виявлення факторів ризику, формування загальної програми психологічної корекції.

Установочний блок. Ціль: спонукання бажання взаємодіяти, зняття тривожності, збільшення впевненості клієнта в собі, формування бажання співробітничати із психологом і що-небудь змінити у своєму житті.

Корекційний блок. Ціль: гармонізація й оптимізація розвитку клієнта, перехід від негативної фази розвитку до позитивної, оволодіння способами взаємодії зі світом і самим собою, певними способами діяльності.

Блок оцінки ефективності корекційних впливів. Ціль: вимір психологічного змісту й динаміки реакцій, сприяння появі позитивних поведінкових реакцій і переживань, стабілізація позитивної самооцінки.

Основні вимоги до складання психокорекційної програми. При складанні психокорекційної програми необхідно враховувати наступні моменти:

- чітко формулювати мету корекційної роботи;
- визначити коло завдань, що конкретизують мету корекційної роботи;
- вибрати стратегію й тактику проведення корекційної роботи;
- чітко визначити форми роботи (індивідуальна, групова, або змішана) із клієнтом;
- відібрати методики й техніки корекційної роботи;
- визначити загальний час, що необхідний для реалізації всієї корекційної програми;
- визначити частоту необхідних зустрічей (щодня, 1 раз у тиждень, 2 рази в тиждень, 1 раз у два тижні);
- визначити тривалість кожного корекційного заняття (від 10-15 хв. на початку корекційної програми до 1,5-2 год. на заключному етапі);
- розробити корекційні програми й визначити зміст корекційних занять;
- планувати форми участі інших осіб у роботі (при роботі з родиною – підключення родичів, значимих дорослих);

- реалізувати корекційні програми (необхідно передбачити контроль динаміки ходу корекційної роботи, можливості внесення доповнень і змін у програму);

- підготувати необхідні матеріали і інструментарій.

По завершенні корекційних заходів складається психологічний або психолого-педагогічний висновок про цілі, завдання і результати реалізованої корекційної програми з оцінкою її ефективності.

Оцінка ефективності психокорекційних заходів може бути здійснена з погляду:

а) рішення реальних труднощів розвитку;

б) постановки цілей і завдань корекційної програми.

Необхідно пам'ятати, що ефекти корекційної роботи проявляються протягом досить тривалого часового інтервалу: у процесі роботи, до моменту завершення тощо. Оцінка ефективності корекції може змінюватися в залежності від того, хто її оцінює, оскільки позиція учасника корекційного процесу значною мірою визначає підсумкову оцінку її успішності.

Наприклад, **для клієнта** основним критерієм успішності своєї участі в програмі буде *емоційне задоволення* від занять і зміна емоційного балансу в цілому на користь позитивних почуттів і переживань.

Для психолога, який відповідальний за організацію і здійснення корекційної програми, головним критерієм оцінки стане *досягнення цілей програми*.

Для осіб з оточення клієнта ефективність програми буде визначатися *ступенем задоволення їхнього запиту*, мотивів, що спонукали звернутися за психологічною допомогою, а також особливістю усвідомлення ними проблем і завдань, безпосередньо пов'язаних із проблемами клієнта.

Істотне значення для досягнення запланованого ефекта має *інтенсивність корекційних заходів*. Корекційні заняття повинні проводитися не менш одного разу в тиждень тривалістю 1-1,5 г. Інтенсивність корекційної програми визначається не тільки тривалістю часу занять, але й насиченістю їхнього змісту, розмаїтістю ігор, вправ, методів, технік, а також мірою активної участі на заняттях самого клієнта.

На успішність корекційної роботи впливає *продовгованість* корекційного впливу. Навіть після завершення корекційної роботи бажані контакти із клієнтом з метою уточнення особливостей поведінки, збереження колишніх або виникнення нових проблем у спілкуванні, поведінці й розвитку. Бажано здійснювати контроль і спостереження кожного випадку хоча би протягом 1-2 місяців після завершення корекційних заходів.

Ефективність корекційних програм істотно залежить *від часу здійснення* впливу. Чим раніше виявлені відхилення й порушення в розвитку, чим раніше почата корекційна робота, тим більша ймовірність успішного рішення труднощів розвитку.

Фактори, що визначають ефективність психокорекції:

1. Очікування клієнта.

2. Значення для клієнта звільнення від наявних проблем.

3. Характер проблем клієнта.
4. Готовність клієнта до співробітництва.
5. Очікування психолога, що здійснює корекційні заходи.
6. Професійний і особистісний досвід психолога.
7. Специфічний вплив конкретних методів психокорекції.

У міру поширення психокорекційної допомоги питання про оцінку її ефективності стає усе більше актуальним. Який би критерій ефективності не аналізувався, у кожному разі мова йде про наступні групи змінних, що характеризують психокорекційний вплив:

- суб'єктивно-переживаемі клієнтом зміни у внутрішньому світі;
- об'єктивно-реєструємі (експертом, спостерігачем) параметри, що характеризують зміни в різних модальностях світу людини;
- стійкість змін у житті людини.

При оцінці ефективності впливу можуть використовуватися об'єктивні психофізіологічні методи, що реєструють вегетативно-соматичні, фізіологічні і психічні функції.

6 МЕТОДИ НАВЧАННЯ

При вивченні дисципліни використовуються такі методи навчання: інтерактивні лекції, анотування психологічної літератури, проведення круглих столів, дебатів, підготовка реферативних завдань та доповідей, виконання завдань для самостійної роботи, тестові завдання для самоконтролю до змістових модулів I-II (відповідно до методичного забезпечення дисципліни). Складання психологічних словників з окремих тем за ключовими словами.

Під час лекцій аналізуються проблемні ситуації, організовується зворотний зв'язок з аудиторією шляхом формулювання запитань і стислих відповідей з обох сторін. На семінарських заняттях розглядаються теоретичні положення відповідно до тематичного плану занять, докладно розбираються приклади.

7 МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Поточний контроль здійснюється у формі опитування, проведення контрольних робіт за темами, дискусій, виконання творчих робіт.

Підсумковий контроль включає модульний та семестровий контроль. Модульний контроль проводиться у вигляді тестових завдань. Систематичний поточний контроль знань під час семінарських занять проводиться у формі вибіркового усного опитування, підготовки доповідей, доповнень до доповідей, участі в обговоренні, презентації самостійних завдань, рішення ситуаційних задач.

Семестровий контроль за результатами вивчення дисципліни проводиться в останній атестаційний тиждень семестру (сесію) шляхом зваженого додавання результатів модульного контролю та постановки підсумкової оцінки до екзаменаційної відомості

Оцінювання рівня виконання самостійної роботи на основі перевірки роботи (змістовність і конкретність, достатня повнота викладення питання; завершеність викладення думок, відсутність повторів; професійна грамотність; правильність в оформленні роботи), впевненість та аргументованості на захисту.

8 ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Історія розвитку і сучасні етапи психотерапії.
2. Сутність поняття психотерапії. Види, підходи та методи психотерапії.
3. Етичні принципи психотерапевта.
4. Етапи психотерапевтичного процесу.
5. Специфічні риси, що розрізняються психокорекцією і психотерапією.
6. Поняття психокорекційної ситуації.
7. Види психокорекції.
8. Головні принципи, цілі і задачі психокорекційної роботи.
9. Види корекційних програм.
10. Вимоги до складання психокорекційної програми.
11. Оцінка ефективності психокорекції.
12. Поняття про порушення когнітивних процесів.
13. Основи організування і проведення корекції пізнавальної діяльності..
14. Завдання корекційної роботи з дошкільниками і з молодшими школярами
15. Особливості корекції пізнавальної діяльності.
16. В чому полягає специфіка групової психокорекції?
17. Які уміння формуються у людини в процесі дискусії?
18. Охарактеризуйте головні механізми коректувальної дії.
19. Дискусія із прихованими ролями: мета та специфіка проведення.
20. Визначте основні особливості комплектування групи.
21. Дайте характеристику основним прийомам, що використовуються в роботі гештальт-груп.
22. Охарактеризуйте групові ролі по Р. Шиндлеру.
23. Музикотерапія як метод психокорекції: загальна характеристика.
24. Охарактеризуйте фази розвитку групи.
25. Арт-терапія як метод групової психотерапії: сутність та характеристика.
26. В чому полягають основні задачі групового психолога?
27. Танцювальна психокорекція: цілі, задачі та сутність методу.
28. Групи зустрічей як форма групової психокорекції: сутність та характеристика.
29. Лялькотерапія: сутність методу та його характеристика.
30. Основні етапи роботи групи зустрічей.
31. Імерсійний метод як засіб психокорекції: види та методичне проведення..
32. Вправи, що використовуються під час психокорекції в групі зустрічей.
33. Казкотерапія: сутність методу та можливості роботи із казкою.
34. Групова дискусія як вид групової психокорекції: сутність, види.
35. Наведіть дві-три методики корекції дитячо-батьківських відносин.

36. Поняття групової динаміки, її елементи.
37. Охарактеризуйте види роботи в гештальт-групі.
38. Охарактеризуйте чинники, що сприяють згуртованості групи.
39. Розкрийте сутність методу Ф.Александера.
40. Охарактеризуйте основні етапи роботи СПТ.
41. Бібліотерапія: етапи проведення.
42. Перелічіть принципи роботи СПТ.
43. Ролева дискусія: сутність та характеристика.
44. Які Ви знаєте показання і протипоказання до індивідуальної психокорекції?
45. Групи вмінь: особливості, цілі, техніки занять.
46. Охарактеризуйте методи індивідуальної психокорекції.
47. Охарактеризуйте принцип роботи балінтовських груп та товариства АА.
48. Охарактеризуйте задачі індивідуальної психокорекції
49. Дайте характеристику основним прийомам, що використовуються в роботі гештальт-груп.
50. В чому полягають основні принципи складання психокорекційної програми?
51. Охарактеризуйте основні фази дискусії.
52. Що таке «скарга», які види скарг Ви знаєте?
53. Розкрийте сутність методу А.Янова.
54. Поняття норми в групі, її характеристика.
55. Опишіть основні форми арт-терапії.
56. Побудова корекційних занять з розвитку уваги.
57. Розвиток пам'яті.
58. Корекція розладів мислення.
59. Розвиток дрібної моторики рук і зорово-рухової координації.
60. Корекція психічних процесів у дітей.
61. Розвиток сприймання та психомоторики.
62. Корекційні програми, спрямовані на первинні та вторинні дефекти у розвитку дитини.
63. Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного і шкільного віку.
64. Особливості вибору методів корекції особистісної сфери людини.
65. Використання методів когнітивної терапії з корекційною метою.
66. Використання методів гештальттерапії.
67. Застосування методів психодрами та методів тілесної терапії.
68. Використання сугестивних методів психотерапії.
69. Використання методів ігрової терапії, методів зображувальної терапії, використання музики, танцю, ритміки, психогімнастики з метою колекційного впливу.
70. Поведінкова терапія: особливості застосування.
71. Структура дисфункціональної родини.
72. Проблеми родинних дисфункцій з погляду теорії трансактного аналізу.
73. Напрямки сімейної психокорекції.
74. Етапи сімейної корекційної роботи.

75.Психокорекція з використанням нового рішення та аналізу сімейного сценарію.

76.Поведінкові методи сімейної психокорекції.

77.Методики корекції дитячо-батьківських і сімейних відносин.

9 РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Поточний контроль

№	Модуль за тематичним планом дисципліни та форма контролю	К-сть балів
	Змістовий модуль 1. Методологічні основи психологічного консультування та психокорекції	0 – 20
1	Підготовленість до семінарського заняття	0 – 8
2	Виконання творчих завдань (сам. роб)	0 – 12
	Змістовний модуль 2. Специфічна проблематика психологічної корекції	0 – 40
1	Підготовленість до семінарського заняття	0 – 10
2	Виконання творчих завдань(сам. роб)	0 – 20
3	Виконання контрольної роботи	0 – 10

Підсумковий контроль

	Модуль за тематичним планом дисципліни та форма контролю	К-сть балів
	Змістовий модуль 1. Методологічні основи психологічного консультування та психокорекції	
1	Відповідь на теоретичне запитання	0 – 10
2	Виконання індивідуальних завдань	0 – 10
3	Результат поточного контролю	0 – 20
	Змістовний модуль 2. Специфічна проблематика психологічної корекції	
1	Відповідь на теоретичне питання	0 – 10
2	Виконання індивідуальних завдань	0 – 10
3	Результат поточного контролю	0 – 40
	Зважена семестрова оцінка	0 – 100

10 ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
66-74	D	задовільно	
60-65	E		
0-59	FX	незадовільно	не зараховано

11 МІНІМАЛЬНІ ВИМОГИ ДО ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ

З тими студентами, які до проведення підсумкового семестрового контролю не встигли виконати всі обов'язкові види робіт та мають підсумкову оцінку від 0 до 59 балів (за шкалою оцінювання), проводяться додаткові індивідуальні заняття, за результатами яких визначається, наскільки глибоко засвоєний матеріал, та чи необхідне повторне вивчення дисципліни.

Дисципліну можна вважати такою, що засвоєна, якщо студент:

1) **знає:**

- основні категорії психологічного консультування;
- вікові особливості порушень психіки;
- завдання і методи дослідження психологічного консультування;
- види скарг, можливі розлади психіки;
- психотерапевтичні аспекти в діяльності соціального працівника.

2) **вміє:**

- працювати з навчальною і науковою психологічною літературою
- аналізувати фактори, які активізують чи гальмують розвиток особистості у ході її онтогенезу і соціогенезу;
- орієнтуватись у теоретико-прикладних аспектах найбільш поширених у світовій практиці напрямках надання психологічної допомоги;
- розуміти причини й механізм дії небезпечних чинників на людину;
- надавати допомогу різним категоріям населення.

12 ГЛОСАРІЙ

Аб'юз – нестерпні умови життя дитини (постійне жорстоке биття, сексуальне насильство, голод, відсутність елементарного догляду, турботи і медичної допомоги).

Ад'єкт – об'єкт, який утворився в результаті відокремлення від материнського цілого.

Активна уява – техніка роботи з образами, запропонована в юнгіанстві, що полягає в інтерактивній взаємодії з образами і символами, які продукуються несвідомим.

Ампліфікація (лет. *amplificatio* – збільшення, розширення) – у психотерапії – збагачення змісту образів, символів або інших продуктів мислення і уяви людини за рахунок міфологічної, релігійної, літературно-художньої традиції. Аніма (лат. *anima* – душа) – архетип структури особистості, уособлення жіночого начала в чоловічій психіці; відповідає за емоційне і чуттєве життя чоловіка, його кохання, пристрасті, відіграє важливу роль у подружніх стосунках.

Анімус – архетип чоловіка у психіці жінки, який формується на основі досвіду спілкування з чоловіками.

Архетипічна психологія – заснований Дж. Хілманом пост'юнгіанський напрям, що ґрунтується на визнанні незалежної цінності архетипів і пропонує як основний терапевтичний метод інтерактивну взаємодію з їх проявами та уособленнями.

Відреагування – дії, адресовані психотерапевту, які клієнт із різних причин (страх, повага, несміливість, трансферентна закоханість) спрямовує на своє оточення.

Гештальт (нім. *Gestalt* – образ, структура, цілісна форма) – цілісна структура, що описує єдність і взаємозалежність потреб особи, її власної активності і навколишнього середовища.

Грубий опір – поведінка клієнта, яка проявляється у порушеннях графіка (сетингу) терапевтичної роботи (спізненнях, пропусках сеансів тощо) або впертому мовчанні.

Депресивна стадія (позиція) – друга стадія розвитку об'єктних відносин, що визначається спробами дитини перебороти відчай і тривогу від того, що мати залишає її на деякий час.

Дефлексія (лат. *de* – префікс, що означає відміну, видалення, і *flexio* – згинання) – намагання людини уникнути спілкування з іншими тут-і-тепер.

Децентрація (лат. *de* – префікс, що означає відміну, і *centrum* – центр, осередок) – подолання егоцентричності особистості завдяки зміні її поглядів, позицій при зіставленні їх із поглядами і позиціями інших людей.

Дискурс (лат. *dicursus* – міркування) – мовлення в контексті життєвого світу людини, «мовлення, занурене в життя».

Дискурсивна практика – специфічна форма використання мови для мовлення, яке структурує окремий психотерапевтичний напрям або школу.

Дистанціювання (лат. *distantia* – відстань) – здатність до об'єктивного розгляду автоматизмів (дій, які відбуваються без участі свідомості).

Довільно плаваюча увага – модус професійної активності психоаналітика, який допомагає йому виокремлювати головне та другорядне в дискурсі пацієнта і визначається несвідомими інтенціями психотерапевта та його досвідом аналітичної роботи.

Екзистенційний (лат. *existentia* – існування) вакуум (лат. *vacuum* – пустота) – специфічний психічний стан, що переживає людина у зв'язку з втратою сенсу життя; супроводжується відчуттями нудьги і порожнечі.

Злиття – недостатнє відокремлення людиною себе від навколишнього світу. Значущий дотик – форма терапевтичного контакту, вибудованого на автентичному досвіді близькості, розуміння і прийняття клієнта при безпосередній тактильній взаємодії.

Ізоляція (франц. *Isoles* – відділяти, відокремлювати) – відокремлення суб'єкта від звичних умов життя, спілкування і власного внутрішнього світу. Імагінативна (лат. *imago* – образ) активність – творча уява, організована за певними приписами, що продукує образи і символи, які потім стають об'єктом психотерапевтичної інтерпретації.

Індивідуація (лат. *individuo* – неподільний) – відновлення та розгортання первинної цілісності і єдності індивіда, максимальна реалізація його сутності. Іntenціональність (лат. *intentio* – намір, прагнення, спрямованість) – базова сенсоутвіривна спрямованість свідомості до світу, що полягає у формульованому ставленні до предмета і прагненні особистості реалізувати власні наміри. Інтерпретація (лат. *interpretado* – пояснення) – у психотерапії – тлумачення певних аспектів життя, ідей, образів, довільних асоціацій.

Інтроекція (лат. *intro* – всередину і *jectio* – вкидання) – поглинання і привласнення будь-яких норм, стандартів поведінки, поглядів, думок і цінностей без спроби розібратися в них і критично переосмислити.

Інцест (лат. *incestum* – непристойний) – сексуальні стосунки з близькими родичами.

Інший – об'єкт, завдяки якому індивід усвідомлює фундаментальні відмінності власних якостей, екзистенції, бажань та ін.

Катексис – спрямування сексуальної енергії лібідо на певні об'єкти, образи, форми активності та ін

Кларифікація – в когнітивній психотерапії – процедура прояснення, за допомогою якого клієнт вчиться розпізнавати свої ірраціональні установки, узагальнювальні судження, алогічні умовиводи та інші огріхи когнітивного функціонування, що призводять до психологічних проблем.

Клієнт-центрована психотерапія – метод, орієнтований на актуалізацію за допомогою розуміючого і глибоко особистого контакту між клієнтом і терапевтом уродженої тенденції організму і психіки до розвитку, самоорганізації і самозбереження з метою досягнення внутрішньої гармонії і задоволеності життям.

Когнітивна (лат. *cognito* – знання) психотерапія – сукупність психотерапевтичних методів, що ґрунтуються на уявленні про примат

свідомого, раціонального аспекту психіки у розв'язанні психологічних проблем, зокрема особистих та емоційних.

Когніція – думка, погляд або переконання людини щодо властивостей навколишнього світу, причинно-наслідкових зв'язків.

Конгруентність (лат. *congruens* – збіг) – рівнозначність, взаємовідповідність якісно рівноцінних станів, процесів або переживань.

Лібідо (лат. *libido* – бажання) – психічна енергія сексуального характеру, що може витрачатися (катектуватися) на задоволення певної кількості бажань або прагнень, які конкурують одне з одним.

Логотерапія (грец. *logos* – сенс, знання і *therapeia* – лікування) – метод психотерапії, що ґрунтується на системі філософських, психологічних і медичних поглядів на природу людини, центральним компонентом якої є прагнення до сенсу.

Межі Я – специфічне відчуття відокремленості власного Я від думок, поглядів, бажань інших людей.

Міметична (грец. *mitotes* – наслідувач) копія – відтворення клієнтом у терапії своїх проблем або витіснених бажань.

М'язовий панцир – психосоматичний феномен, пов'язаний із формуванням системи м'язових «зажимів», який відповідає невротичній структурі характеру і є тілесним аналогом психологічних захистів.

Нарцисизм (грец. *Narkissos* – ім'я міфічного персонажа) – ідеалізація власного Я, прагнення справляти враження бездоганної істоти – розумної, красивої, довшеної, а також ненаситний пошук підтримки цієї ілюзії оточенням. Негативна терапевтична реакція – прояви поведінки клієнта, пов'язані з його небажанням закінчувати терапію.

Ноогенні (грец. *noos* – розум, мислення) неврози – неврози, породжувані втратою сенсу життя.

Об'єктні (лат. *objectus* – предмет) відносини – будь-які стосунки суб'єкта з іншими людьми.

Означуване – у структурному психоаналізі – несвідоме. Реальне, те, що повинно бути визначене за допомогою лінгвокультурних чинників (у психоаналізі – спеціальних семіотичних процедур).

Означувальне – у структурному психоаналізі – слова, образи, почуття, культурні концепти, символи, за допомогою яких визначаються інтенції та змісти несвідомого-Реального.

Онейрологія – наука про сон і сновидіння.

Опір – специфічна установка пацієнта на заперечення знань, одержаних у результаті інтерпретації несвідомого змісту і витіснених бажань.

Параноїдно-шизоїдна стадія (позиція) – перша стадія розвитку об'єктних відносин (за М. Кляйн), на якій немовля не відрізняє себе від навколишнього світу і не розрізняє позитивних і негативних аспектів дійсності; фіксація на ній призводить до розхитування меж Я і виникнення персекуторної тривоги (тривоги переслідування).

Перенос (трансфер (лат. *transtero* – переносу)) – трансформація психотерапевтичних відносин, що відбувається під впливом несвідомих бажань

пацієнта і полягає в тому, що він переносить на аналітика почуття, пов'язані зі значущою фігурою власного дитинства (мати, батько, близькі родичі).

Персона – «зовнішній» архетип структури особистості, який уособлює риси і якості, необхідні для суспільного життя та спілкування.

Проекція (лат. *projection* – викидання) – винесення зовні внутрішніх процесів або їх причин, спроба покласти на середовище відповідальність за те, що виходить із самої людини.

Психологічний захист – стійкі способи сприйняття і переживання світу, властиві кожній людині, у процесі яких окремі аспекти дійсності вона змінює, викривляє так, щоб дійсність здавалася зручнішою, сприятливішою, не загрозливою.

Психологічний тренінг (англ. *training* – тренування) – стандартизовані форми поведінкової терапії, поширені в сучасному суспільстві, у межах яких відбувається оволодіння новим (або ефективнішим) досвідом спілкування, самопізнання, професійної діяльності, креативності, відносин з певними категоріями людей та ін.

Психосоматичний резонанс – психосоматичний відгук у тілі терапевта на процеси й реакції, що відбуваються в тілесній сфері клієнта у процесі психотерапії.

Психотерапія (грец. *psycho* – душа і *therapeia* – лікування) – галузь психології, що вивчає механізми, способи і прийоми професійного надання психологічної допомоги з метою розв'язання проблем, звільнення від психосоматичних симптомів або актуалізації резервів особистісного зростання.

Рапорт (франц. *rapport* – повернення) – міжособистісний зв'язок, у якому один із суб'єктів свідомо регулює поведінку та дії іншого, який неусвідомлено підкоряється впливу (наприклад, у гіпнозі).

Реальне (лат. *realis* – дійсний, справжній) – реєстр психіки, де накопичений досвід до-мовного, до-мовленнєвого існування.

Регресія (лат. *regressus* – зворотний рух) – процес повернення індивіда на попередні стадії розвитку особистості, об'єктних відносин чи когнітивних процесів, що відбувається в умовах різкого погіршення умов існування, при хворобах, травмах або в межах спеціального психотерапевтичного впливу (аналітична регресія).

Ретрофлексія (лат. *retro* – назад і *flexio*-згинання, відхилення) спрямування людиною всієї енергії на зміну себе.

Роджеріанство – запропонована К. Роджерсом модель гуманістичної (центрованої на клієнті) психотерапії, згідно з якою спеціально організовані терапевтичні відносини є основним чинником особи стіс них змін.

Самість – центральний архетип структури особистості, який уособлює максимальну повноту її самореалізації, творчий потенціал і різноманітні можливості та життєву силу.

Самоактуалізація (від лат. *actualis* – дійсний, справжній) – прагнення людини до повнішого розвитку і реалізації власного потенціалу і можливостей; синонім поняття «самореалізація».

Семіозис (грец. *sema* – знак) – породження нових сенсів або

трансформація і зміна існуючих.

Семіосфера (семіотичний простір) – сукупність усіх шкіл, напрямів і підходів до надання психологічної допомоги, об'єднаних спільною метою, принципами і правилами семіотичних трансформацій.

Сетинг (англ. set – встановлений) – розпорядок психотерапевтичного процесу (частота зустрічей, їх кількість, вартість сеансу тощо).

Символ (грец. *symbolon* – знак, прикмета) – специфічна форма знакового виразу вищої, принципово не знакової суті, що співвідноситься з групою сенсів та значень і сприяє висловлюванню комплексу відчуттів чи емоцій (переживань). Символічне – у структурному психоаналізі – реєстр психіки, де зосереджені культурні норми та обмеження, змісти, значення та інші семіотичні ресурси для означування (артикуляції) імпульсів і змістів Реального.

Симулякр (лат. *simulatio* – вдавання) – заміна реальних речей або відчуттів підробками.

Соматичний (лат. *soma* – тіло) (вегетативний) резонанс – здатність терапевта до ідентифікації з соматичними реакціями клієнта; наявність соматичного відгуку у відповідь на процеси і реакції, що відбуваються в тілесній сфері клієнта у процесі психотерапевтичної взаємодії.

Теменос – місце або стан, у якому клієнт відчуває себе захищеним від хтонічних, тіньових аспектів колективного несвідомого або власної психе. Терапевтичний (грец. *therapeia* – лікування) альянс (франц. *alliance*, від *allier* – сполучати) – раціональні нетрансферентні відносини психотерапевта з клієнтом, що містять загальний договір про терапію, її тривалість, мету, частоту зустрічей, вартість і умови припинення.

Тілесна техніка – психотерапевтичні і розвивальні прийоми, значення і зміст яких пов'язані з опрацюванням і актуалізацією тілесного (соматичного) потенціалу особистості.

Тілесність – сутнісна характеристика людини, що полягає в соматичному опосередкуванні явищ суб'єктивної реальності внутрішнього світу.

Тінь – архетип структури особистості, який відображає негативні, «нижчі» риси і сторони людської природи: заздрість, жадібність, боягузтво, недбайливість тощо.

Фантазм (грец. *phantasia* – уява) – несвідомий сценарій отримання задоволення, план і спосіб задоволення бажань Реального, про які суб'єкт нічого не знає.

Фіксація (франц. *fixation* – закріплення, установа) – зупинка психічного (психосексуального) розвитку на одній зі стадій, природа якої визначатиме у майбутньому специфіку психологічних проблем дорослої особистості.

Усвідомлення – центральна процедура гештальттерапії, у процесі якої клієнт входить у повноцінний контакт з навколишнім світом, усвідомлюючи власні бажання, почуття та відповідні їм властивості середовища.

Уявне – реєстр психіки, де містяться уявлення людини про себе і власне Я, місце локалізації психологічних захистів і опору.

Холдинг (англ. *holding*, від *hold* – тримати) – взаємини матері і немовляти:

мати не просто тримає дитину на руках, а одночасно «підтримує» світ навколо неї, захищає, пояснює, надає впевненості тощо.

Шизоаналіз (грец. schisid – розсікаю) – психотерапевтична парадигма, що ґрунтується на запереченні легітимності просоціальних форм активності і підтриманні стратегій ухилення від соціально-нормативної детермінації людської екзистенції.

Я-концепція (лат. conceptio – сприйняття) особистості – стійка система уявлень особистості про себе, яка ґрунтується на усвідомленні й оцінюванні своїх фізичних характерологічних та інших властивостей; інтегрований образ власного Я, на основі якого людина формує свої стосунки з іншими людьми.

13 РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Глива Є. Вступ до психотерапії: Навчальний посібник. – Острогор –Київ: Вид-во «Острозька академія», вид-во «Кондор», 2004. – 530 с.
2. Вітенко І. С. Медична психологія: підручник / Вітенко І. С. – К.: Здоров'я, 2007. – 208 с.
3. Каліна Н.Ф. Психотерапія. [підручник з грифом МОНУ– / Н.Ф.Каліна. – К.: Академвидав, 2010. – 288 с. – (Альма-матер).
4. Кузікова С.Б. Основи психокорекції. –К.: Академвидав, 2012. – 320с.
5. Селецкий А.Й. Психопатологія дитячого віку. – К.: Вища школа, 1987. – 238с.

Допоміжна

1. Балабанова Л.М. Судебная психопатология (вопросы определения нормы и отклонений). – Д.: Сталкер, 1998. – 432 с.
2. Ганнушкин П.Б. Клиника психопатий. Их статика, динамика, систематика/ Избр. труды. – М.: Медицина, 1964. – С. 116-252.
3. Кернберг О.Ф. Тяжелые личностные расстройства: Стратегии психотерапии. – М.: Класс, 2000. – 464 с
4. Кирпиченко А.А. Психиатрия. – Мн.: «Высшая школа», 1979. – 238 с.
5. Клиническая психология. / Под ред. Перре М.; Пер. с нем. – СПб.: Питер, 2002, 2003. – 1312 с.
6. Короленко Ц.П., Дмитриева Н.В. Социодинамическая психиатрия. – М.: Академический Проект, Екатеринбург: Деловая книга, 2000. – 460 с.
7. Косырев В.Н. Клиническая психология. – Тамбов: Изд-во ТГУ, 2003. – 451 с.
8. Корольчук М.С., Осьодло В.І. Психодіагностика: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За заг. ред. М.С.Корольчука. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2004. – 400 с.
9. Костюк Г.С. Психологія: Підручник для пед-х вузів. – К.: Радянська школа, 1968. – 571 с.
10. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій): Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 128с.
11. Лурия А.Р. Основы нейропсихологии. – М.: Медицина, 1973. – 374 с.
12. Максименко С.Д. Загальна психологія: Навчальний посібник.. – 2-е вид., перероблене та доповнене. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 272с.
13. Менделевич В.Д. Клиническая и медицинская психология. – М.: Медпресс, 2002 – 592 с.
14. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: Навч. посіб. – 3-є вид. – К.: Вища школа, 2004. – 487 с.
15. Основи практичної психології / В.Панок, Т.Титаренко, Н. Чепелева та ін.: Підручник. – К.: Либідь, 2001. – 536 с.
16. Основи психології: Підручник // За заг. ред. О.В. Киричука, В.А. Роменця. – К.: Либідь, 1997. – 632 с.

17. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: Посібник. – К.: Академвидав, 2003. – 448 с.
18. Психологія: Підручник / Ю.Л. Трофімов, В.В. Рибалка, П.А.Гончарук та ін.; за ред. Ю.Л. Трофімова – 3-є вид., стереотип.-К.: Либідь, 2001.- 560 с.
19. Попов Ю.В., Вид В.Д. Современная клиническая психиатрия. – М.: Экспертное бюро, 1997. – 496 с.
20. Платонов К.К. О системе психологии. – М.: Мысль, 1972. – 216 с.
21. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – СПб.: Питер, 2001. – 705 с.
22. Хьелл Л., Зиглер Д. Теории личности – СПб.: Питер Пресс, 1997. – 608 с.
23. Gleitman Basic Psychology / J.Jonides, P.Rozin. – NY: Norton & Company, 1992. – 280 p.
24. Ellis H.C., Hunt R.R. Fundamentals of Cognitive Psychology. – Boston: McGraw Hill, 1993. – 403 p.
25. Eysenck M.W., Flanagan C. Psychology for A2 level. – Philadelphia: Taylor & Francis Inc. ltd., 2001. – 898 p.
26. Morris C.G., Maisto A.A. Understanding Psychology. – upper Saddle River: Prentice Hall, 2001. – 532 p.
27. Myers D.G. Psychology. – NY: Worth Publishers, 1992. – 636 p.

14 ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/_Index.php
2. <http://pidruchniki.ws/psihologiya/Page-5>
3. http://uk.wikipedia.org/wiki/Українські_онлайн-бібліотеки
4. <http://psyjournals.ru/topic/social/index.shtml>

15 ДОДАТКИ

Додаток А

Зразок корекційно-розвивальної програми

Корекційно-розвивальна програма для дітей дошкільного віку

Психокорекційне заняття для дітей дошкільного віку з подолання страхів
(Для дітей віком 4-6 років)

Мета: подолати страх раптового впливу, темноти та замкнутого простору, зниження напруги, тривожності, досягнення релаксації.

Обладнання: хустинка, аркуш паперу, кольорові олівці, фломастери, маленький килимок.

Хід заняття

Вправа «Привітання»

«Діти, давайте скажемо один одному «Привіт» і побажаємо чогось хорошого на сьогоднішній день»

Гра «Піжмурки»

Інструкція: одному учаснику міцно зав'язують очі, він повинен тримати їх закритими, тобто імітувати замкнутий простір. (Перед початком гри його із зав'язаними очима повертають навколо себе для ускладнення орієнтації в оточуючому просторі). Основне правило гри – стояти іншим гравцям на одному місці й нічим себе не виявляти, щоб ведучий не міг знайти. Проте можна вигинатись, нахилятись, присідати, лягати, коли ведучий проходить поряд і намагається доторкнутися до гравця.

Вправа «Безпечний світ»

Перший етап: «Намалюй свій безпечний світ і побудь трішки в ньому».

Кожен учасник розповідає про свій світ. «Хто тут господар? Ти тут можеш робити все, що завгодно? А чий світ тобі ще подобається?»

Другий етап: «Знайди найнебезпечнішу сторону в своєму світі і розмісти там чистий аркуш паперу. Намалюй, що там може бути небезпечним»

Обговорення: «Це щось живе чи неживе? На що чи на кого воно схоже? Скільки ніг, рук? Де воно живе? Чи є друзі» і т.д., увага звертається на речі, що позначають активність (руки, ноги, зуби, зброя).

Третій етап: «Встановіть контакт з істотою»

Обговорення: «Що їй потрібно від тебе? Як ти можеш домовитись з нею?». Як тільки дитина поспілкується зі страшним об'єктом, знову повернутися в безпечний світ.

Вправа «Швидкі запитання»

Діти відповідають на запитання:

- Що тебе може злякати?
- Що ти робиш (відчуваєш), коли тебе охопив страх?
- Що б ти зробив, аби уникнути неприємних відчуттів у ці хвилини?
- Назви слова, які вимовляють люди, коли чогось злякались.

- Що тебе найбільше лякає, тривожить?

Вправа «Чарівний килим»

Інструкція: дітям пропонують килимок і говорять, що це не простий килимок, а чарівний, і в даний момент він перетворився в дім (лікарню, садок, ліжечко і т.д. в залежності від проблем дітей).

Потім дітям пропонується погратися на килимку, а ведучий теж включається в гру, виконуючи певну роль (мама, вихователя тощо).

Закінчення заняття Етюд «Ліс»

«У нашому лісі зростають берізка, ялиночка, дуб, верба, сосна, травичка, квітка, гриб, ягода, кущики. Виберіть самі собі рослину, яка вам подобається. За моєю командою ми перетворимося на ліс. Як ваша рослина реагує на:

- тихий, ніжний вітерець
- сильний холодний вітер
- ураган
- дрібний грибний дощик
- зливу
- спеку
- ласкаве сонце
- ніч
- град
- заморозки?»

Контрольні завдання для самоперевірки

Інструкція. *Із запропонованих до кожного запитання чи твердження відповідей необхідно обрати одну, найточнішу, зробивши помітку біля відповідного пункту.*

1. Основні вимоги до корекційних програм:
 - а) затвердження їх у районному відділі освіти;
 - б) вони мають бути запатентовані;
 - в) вони мають відповідати віковим та психологічним особливостям людини;
 - г) вони мають містити ігрові вправи.
2. Арт-терапія застосовується:
 - а) при розладах мовлення;
 - б) при затримках психічного розвитку;
 - в) для дітей інших культур;
 - г) для дітей та дорослих, що страждають на емоційні розлади.
3. Казка, не має містити таку частину, що не властива чарівній казці:
 - а) винагорода;
 - б) дім;
 - в) герой;
 - г) мораль.
4. Вкажіть методики, які є зустрічами, що проводяться регулярно з подружньою парою або з сім'єю, в рамках яких забезпечуються рівні можливості участі всіх членів сім'ї:
 - а) «подружня конференція»;
 - б) «сімейний простір»;
 - в) «сімейна рада»;
 - г) «батьківський семінар».
5. В психокорекційному плані Т-група має такі цілі:
 - а) корекція стосунків;
 - б) самовдосконалення особистості;
 - в) навчання навичкам міжособистостіного спілкування;
 - г) вироблення потрібних форм поведінки.
6. Програма «12 кроків» використовується в роботі:
 - а) балінтовських груп;
 - б) суспільства «АА»;
 - в) сайнанон-груп.
7. Дисфункціональною не можна вважати родину, яка не справляється із:
 - а) веденням домогосподарства;
 - б) спілкуванням з друзями;
 - в) матеріальною та емоційною підтримкою членів сім'ї;
 - г) вихованням дітей.

8. При аналізі спогадів психолог має звернути увагу на:
- а) самооцінку учасників спогадів;
 - б) стосунки та методи досягнення мети;
 - в) почуття;
 - г) підсвідомі потяги.
9. Який з цих симптомів не свідчить про порушення когнітивної сфери:
- а) порушення пам'яті;
 - б) раптові напади плачу;
 - в) розлади мислення;
 - г) недостатність у розвитку уваги.
10. Ситуація в житті сім'ї, коли у одного з її членів існує певна проблема, задоволення якої залежить від дій іншого члена сім'ї називається:
- а) комунікаційний бар'єр;
 - б) комунікаційна проблема;
 - в) сімейний міф.
11. Для вивчення структури сім'ї, ролей, комунікації і внутрішньосімейних стосунків використовується методика:
- а) «сімейна скульптура»;
 - б) «рольова карткова гра»;
 - в) «сімейна фотографія».
12. Принципом корекційної роботи з особами з емоційними розладами має бути:
- а) присутність батьків під час спілкування з дитиною;
 - б) інформаційна відкритість;
 - в) чітка регламентація зустрічей;
 - г) конфіденційність.
13. При поведінкових порушеннях батьки мають:
- а) частіше сварити дитину;
 - б) не звертати на дитину уваги;
 - в) частіше хвалити дитину за гарні вчинки;
 - г) наводити приклад доброї поведінки інших дітей.
14. З дітьми дошкільного віку частіше використовуються:
- а) індивідуальні програми;
 - б) сімейна психокорекція;
 - в) групові програми.
15. Діти з сильним типом нервової системи мають:
- а) агресивну поведінку;
 - б) демонструють гіперактивність;
 - в) скаржаться на страхи;
 - г) часто плачуть.
16. Наявність комунікативної проблеми і комунікативного бар'єру відноситься до:
- а) сімейних проблем;
 - б) порушення взаємопорозуміння в сім'ї;
 - в) порушення інформаційних процесів в сім'ї.

17. Певні захисні механізми, що використовуються для підтримки в дисфункціональних сім'ях це:

- а) сімейний міф;
- б) образ сім'ї;
- в) комунікаційний бар'єр.

18. Метод визначення місця індивіда у внутрішньосімейній системі взаєностосунків в ситуації, що склалася на даний момент, або що представляється ідеально має назву:

- а) «сімейна скульптура»;
- б) «рольова карткова гра»;
- в) «сімейна фотографія».

19. Ситуація, в якій сім'ї необхідно ухвалити певне рішення і ухвалення цього рішення (або його виконання) стикається зі значними труднощами це:

- а) сімейний конфлікт;
- б) сімейна проблема;
- в) сімейний міф.

20. Вкажіть напрямки психокорекційної роботи з сім'єю:

- а) корекція дитячо-батьківських відносин;
- б) корекція відносин з однолітками;
- в) корекція подружніх відносин;
- г) корекція сексуальних проблем;
- д) корекція ситуації після розлучення;
- е) корекція передшлюбних відносин.

21. До структурних методик психокорекційної роботи в сім'ї відноситься методика:

- а) «сімейна фотографія»;
- б) «сімейний ритуал»;
- в) «сімейна скульптура».

22. Діти із слабким типом нервової системи:

- а) часто плачуть;
- б) ламають іграшки;
- в) намагаються ототожнити себе з агресором;
- г) відчують сильну тривогу навіть у безпечних ситуаціях.

23. Аутогенне тренування –

- а) це тілесно-орієнтовані вправи;
- б) засіб підвищення самооцінки;
- в) активний метод психопрофілактики та психогігієни;
- г) метод гіпнотичного впливу.

24 Адиктивна поведінка – термін, що означає поведінку людини,

- а) яка забагато їсть;
- б) яка обтяжена хімічною залежністю;
- в) яка грає в комп'ютерні ігри;
- г) яка весь час дивиться телевізор.

25. Який з підлітків потребує медичної допомоги:

- а) той, хто є регулярним прихожанином церкви «Діти Бога»;

- б) той що по 4 години на день спілкується в чаті;
- в) той, хто щодня палить цигарки з марихуаною;
- г) той, що випиває щодня пляшку пива.

26. На етапі фонового полі наркотизму:

- а) підвищується толерантність до психоактивних речовин;
- б) підлітки вживають переважно ін'єкційні наркотики;
- в) підліток вживає алкоголь;
- г) починаються прояви абстиненції.

27. При проведенні групової психокоригуючої роботи з дітьми та підлітками бажано дотримуватися таких принципів відбору до групи:

- а) відносна не однорідність групи за віком (різниця більша за три роки);
- б) максимальна різноманітність за акцентуаціями;
- в) залежно від характеру групи її чисельність може бути різною, але оптимальна – 15-40 осіб;
- г) вельми бажана відкритість групи (різні учасники працюють не на всіх заняттях).

28. Яка функція сім'ї полягає у задоволенні матеріальних потреб сім'ї, в сприянні збереження здоров'я її членів:

- а) функція первинного соціального контролю;
- б) господарсько-побутова;
- в) виховна;
- г) емоційна.

29. Яка функція сім'ї полягає у задоволенні потреб в спільному проведенні дозвілля, взаємному духовному збагаченні;

- а) виховна;
- б) емоційна;
- в) духовного (культурного) спілкування;
- г) господарсько-побутова.

30. До структури сім'ї входять:

- а) склад сім'ї;
- б) число членів сім'ї;
- в) динаміка сім'ї;
- г) сукупність взаємостосунків;
- д) життєвий цикл сім'ї.

31. Проведення групових психокоригуючих занять не може бути успішним при таких станах:

- а) гострих психічних розладах;
- б) порушеннях спілкування;
- в) високій агресивності;
- г) епізодичному нарковживанні;
- д) неадекватній самооцінці та соціальній дезадаптації.

32. Протипоказання для групової психокоригуючої роботи:

- а) виражена рухова розгальмованість;
- б) наявність психічних розладів (марення, галюцинації, недоумство);
- в) риси демонстративності;

- г) попереднє знайомство з тренером;
- д) проблеми інтимно-особистісного характеру (сексуальні порушення, пережиті психотравми тощо).

33. Будь-яка група, що існує достатньо часу та поєднана загальною справою створює свою соціально-психологічну структуру. Вона буде залежати від:

- а) кількості учасників;
- б) статі та віку учасників;
- в) наявності одного або кількох лідерів;
- г) структури спілкування в групі.

34. Вкажіть основні етапи сімейної корекційної роботи:

- а) діагностичний;
- б) ліквідація сімейного конфлікту;
- в) перебудова переконань;
- г) реконструктивний;
- д) домашня робота.

35. Вкажіть напрями психокорекційної роботи з сім'єю:

- а) біхевіористичний напрям;
- б) психодинамічний напрям;
- в) системний і стратегічний напрям;
- г) гуманістичний напрям;
- д) еkleктичний напрям.

36. Психологічна корекція це:

- а) поради психолога батькам, щодо виховання дітей;
- б) вплив на розвиток певних психічних функцій: пам'яті, уваги, мислення;
- в) виправлення вад характеру;
- г) метод комплексного психологічного впливу на мету, мотиви та структуру поведінки суб'єкта.

37. Головним завданням психокорекційних програм є:

- а) лікування психічно хворих;
- б) навчання та тренінг;
- в) засвоєння нових навичок поведінки, спілкування, запам'ятовування;
- г) підвищення самооцінки підлітків.

38. Психотерапія – це

- а) комплексний лікувальний вербальний і невербальний вплив
- б) вплив на самосвідомість людини при психічних, нервових та психосоматичних захворюваннях
- в) психоаналіз
- г) оптимізація сімейних стосунків

39. Вкажіть основні прийоми, що використовуються в роботі гештальт-груп:

- а) розширення усвідомлення;
- б) репетиція поведінки;
- в) інтеграція протилежностей;
- г) домашня робота;
- д) робота з мріями, фантазіями.

40. Техніка занять груп тренінгу умінь включає:

- а) оцінку упевненості в собі;
 - б) репетицію поведінки;
 - в) драматизацію;
 - г) роботу зі сновидіннями;
 - д) тренінг релаксації;
 - е) домашню роботу.
41. Вправа «Уміння вести розмову» використовується в роботі:
- а) гештальт-груп;
 - б) груп тренінгу умінь;
 - в) тілесно-орієнтованих груп.
42. Вправа «Репетиція поведінки» використовується в роботі:
- а) гештальт-груп;
 - б) груп тренінгу умінь;
 - в) тілесно-орієнтованих груп.
43. Вкажіть вправи, які використовуються в роботі тілесно-орієнтованих груп:
- а) репетиція поведінки;
 - б) дихальні вправи;
 - в) «три фрази»;
 - г) рухові вправи;
 - д) «перебільшення».
44. Робота яких груп направлена на викликання емоційної розрядки і радикальних змін в організмі:
- а) гештальт-груп;
 - б) тілесно-орієнтованих груп;
 - в) груп тренінгу умінь.
45. Психокорекційна робота не включає такі види діяльності, як
- а) корекція аури
 - б) психотренінг
 - в) індивідуальна та групова психологічна корекція
 - г) консультативна робота із сім'єю .
46. Метою яких методів є зняття психічної напруженості та розвиток внутрішніх сил особистості:
- а) психотехнічні ігри;
 - б) ігрові методи вирішення конфлікту;
 - в) позиційні ігри;
 - г) ігри захисту від маніпуляцій.
47. «Процес взаємодії між двома або більше людьми, один з яких спеціалізується в області корекції людських відносин – називається психотерапія» - в якому напрямку психологічної практики психотерапія розглядається саме так?
- а) динамічної;
 - б) гуманістичної;
 - в) когнітивною;
 - г) поведінкової.

48. Хто є родоначальником терміну «гіпноз»:
- а) Льебо;
 - б) Месмер;
 - в) Бред;
 - г) Шарко.
49. Які патогенетичні механізми вивчає психофізіологічний експеримент:
- а) соціальних;
 - б) психологічних;
 - в) психосоматичних;
 - г) фізіологічних.
50. Які методи застосовуються в клієнт-центрованій психотерапії :
- а) використання вільних асоціацій;
 - б) директивне ставлення психотерапевта до пацієнта;
 - в) роботу з ірраціональними установками особистості;
 - г) зміну системи відносин пацієнта.
51. В індивідуальній психотерапії що є специфічним механізмом лікувальної дії :
- а) універсальність страждань;
 - б) інтерперсональний вплив;
 - в) самоексплорація;
 - г) емоційне згуртування та підтримка.
52. До якого напрямку психотерапії відносяться поняття «перенесення» і «контрперенесення»:
- а) когнітивної;
 - б) позитивної;
 - в) психодинамічної;
 - г) гуманістичної.
53. Хто розробив такий метод психотерапії, як асоціативний експеримент:
- а) Фрейдом;
 - б) Юнгом;
 - в) Брейером;
 - г) Бернгейм.
54. Творцем методу класичного обумовлення був:
- а) Скіннер;
 - б) Вольпе;
 - в) Павлов;
 - г) Бехтерев.
55. До якого напрямку психотерапії відноситься клієнт-центрована психотерапія Роджерса?
- а) психодинамічного;
 - б) бихевиористського;
 - в) екзистенційно-гуманістичного;
 - г) позитивіського.
56. Для групової психокорекції оптимальною чисельністю групи є:
- а) 5-10 осіб;

б) 10-15 осіб;

в) 2-6 осіб.

57. Тривалість психотренінгу становить:

а) 30-45 хв.;

б) 20-35 хв.;

в) 60 хв.

58. Патопсихологічне обстеження дітей дошкільного віку проводиться у формі:

а) гри;

б) діалогу;

в) творчого експерименту.

59. До проєктивних методик відносяться:

а) спостереження, бесіда, експеримент;

б) малюнок, рольова гра, розповідь;

в) інтерв'ю, індивідуальна бесіда.

60. Дошка Сегена та кубики Кооса використовуються для:

а) дослідження психічних процесів;

б) дослідження уваги;

в) дослідження мислення.

61. Яке із нижче зазначених понять не відображає сутність психотерапії:

а) клініко-психологічне втручання;

б) психологічна корекція;

в) навіювання;

г) психологічна інтервенція.

62. Хто із нижче перерахованих психотерапевтів є родоначальником методики самонавіювання:

а) Тарханов;

б) Бернгейм;

в) Бехтерєв;

г) Кує.

63. В якому напрямку психотерапії найбільше застосовується термін «досвід»:

а) психотерапії, заснованої на теоріях навчання;

б) динамічно-орієнтованої психотерапії;

в) гуманістичної психотерапії;

г) психотерапії, заснованої на когнітивних підходах.

64. В чому полягає специфічний механізм лікувальної дії групової психотерапії:

а) турбота;

б) навіювання;

в) десенсибілізація;

г) конфронтація.

65. У теорії особистості Фрейда значущим аспектом є:

а) прагнення до переваги;

б) почуття неповноцінності;

в) несвідоме;

г) самоактуалізація.